

Q.N. 417, 19.

R.M. 1.728

ERNESTI FRIDER. WERNSDORFI

THEOL. D. ET. P. O. ALVMN. ELECT. EPHORI

COMMENTATIO

DE

ORIGINIBVS SOLLEMNIVM

S. MICHAELIS

IPSO SOLLEMNI MICHAELIS SACRO

AN. MDCCLXXIII.

P. P

VITEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII

AC&D. A TYPIS

FRANZ JOSEPH VON SIEBOLD

REISE IN DEN NORD-AMERIKANISCHEN VEREINIGTEN STAATEN

COMMEMORATIO

DE

ORIGINIBUS SOLLENNIUM

2. MICHAELIS

1820 SOLLENNI MICHAELIS SACRO

ANNO DOMINI

1820

VITAE REGIAE

CAESARIS CAROLI CHRISTIANI DEUR

1820 A. 1820

D E

ORIGINIBVS SOLLEMNIUM
S. MICHAELIS

Annus hic agitur sextus et decimus, quum hoc munere longe iucundissimo indicandorum festorum ecclesiae nos primum in Sacro Christi Natali fungentes, *de originibus sollemnium Natalis Christi* ^{a)} commentati sumus. Nunc eo munere primum in Sacro Michaelis functuri, similiter faciemus, ut de SOLLEMNIUM S. MICHAELIS ORIGINIBVS hac scriptioe agamus: idque tanto magis, quod origines horum sollemnium perinde ut illorum, plurimis difficultatibus laborare sunt uisae. Nam, ut festum Natiuitatis Christi primo in ecclesia plane celebratum non est, deinde autem saeculi quarti circiter medio, abrogandi natalis

A 2

talis

^{a)} Vulgatum est Progr. ipsis Natalibus I. C. sacris an. 1757. Eam qui recensuit in *Nou. litter. Lips.* an. 1758. No. 12. plane sententiam nostram probauit, Natiuitatis Christi festum ex abrogato natalis inuicti s. solis in diem XXV. Decembris collatum esse. Comperi post ea recensionem istam factam fuisse a CELEBERR. SCHROECKERIO, iam Collega nostro iunctissimo. Non igitur uidere possum, curis eam senten-

tiam, cui tum accessit, postmodo uelut improbasse uideatur, in libro suo *der Christlichen Kirchengeschichte* T. I. p. 411. Ibi enim quasi adhuc dubius et fluctuans, nihil certi uoluit de originibus his sollemnium natalis Christi ex festiuitate natalis Inuicti pronunciare. Sed ego etiam nunc puto, rationes a me adlatas eiusmodi esse, quae satis naleant ad illam sententiam stabilendam.

IV DE ORIGINIBVS SOLLEMNIVM

ralis folis cauffa, institutum, et minus recte in brumam collatum. ita etiam in *Feflo Michaelis* celebrando, ecclefiam uariasse deprehendimus. Praeterea facile confufionem parit, quod hodie in ecclefia occidentali Romana uelut duplex Michaelis Feflum celebratur, alterum ab altero diuerfum. Nam alterum celebratur die VIII. Maii, ^{b)} alterum cuius origines iam aperiemus, die XXIX. Septembris. Illud est *adparitionis Michaelis*, hoc, *S. Michaelis et omnium Angelorum*, diciturque a Germanis die *Engelweyhe* ^{c)}.

Quae res occasionem dederit instituendi huius Fefli, haud fatis expeditum est, quod praeter caeteras fabulofas narrationes, ex praua religione confictas, et creditas, uariae et multiplices, aliquae maxime follemnes Michaelis Archangeli adparitiones factae memorantur Romae, Chonae, in monte Gargano, in monte Tumba, Quae

b) Ita in *Martyrologio Romano* a Caef. BARONIO edito, locum habet VIII. Maii.

c) Hanc adpellationem quae fabulam illam de Michaelis Archangeli adparitione in monte Gargano facta, et fufcepta ab ipfo templi dedicatione, fatis arguit, bene ac diligenter explicauit CHR. GOTTL. HALTAVSIUS in *Calendar. med. aeu* p. 131. Tamen reliquum nonnihil fupereft, quod maiorem lucem defiderat, quae ei rei facile adiundet *Illuftr.* I. G. BOEHMIVS uetus noster inde a condifcipulatu in fchola Portenfi amicus, qui nuper datis ad me litteris parare fe talem fcriptionem indicauit.

d) De Feflis Opp. T. I. p. 108 ubi plures Fefli chronologia congefuit, ut

Eccii annum 390. *Honorarii* an. 394. *Drefferi* an. 480. definiuntis. Alii natales Fefli ex Saec. VI. repetunt et Gregorium M. Ep. Rom. auftorem eius uolunt fed sine tefto. Sane difficile eft, ritum, qui initio particularis tantum unius prouinciae fuit, et fuccedente tempore ad alias dimanauit, denique uniuersalis factus eft, epocham conftituere.

e) Libello infer. *Hift. Feflor. et Dominic.* p. 177.

f) Progr. de *Originibus Fefciarum die Michaelis celebrandarum* Helmit. 1726. P. P. Adpofitum Reutlichii nomen non eft. Hinc *Illuftr. Haebertinus* in differt. mox citanda Auftorem ignotum fibi

Qui festi origines dedita opera indagarunt RVD. HOSPINIANVS, ^{d)} IO. ANDR. SCHMIDIVS ^{e)}, ERH. REVSCHIVS ^{f)} vehementer discrepant, et SCHMIDIVS quidem refert illas ad medium Saec. V. et aetatem Felicis P. R. sed unde sua hauserit, non commemorat. CAROLO STENGELIO ^{g)} antiquis pontificiis fabulis et angelorum cultui plane inhaerenti ipsa superstitio impedimento est, quo minus uerum cognoscere possit. Omnium industriam longe superauit *Vir illustris* FRANC. DOMINICVS HAEBERLIN, ^{h)} qui insigni adparatu historico ad eam rem excutiendam accessit, nec tamen uidetur animaduertisse, festi Michaelis origines fere fuisse eas, ac ipse docui fuisse sollempnium Natalis Christi in diem XXV. mensis Decembr. Saec. IV. medio collocatorum. Nam, ut Iulius I. Ep. Rom. quo retineret Christianos, qui tum Romae Saturnalibus mirifice delectabantur a quodam Solis cultu, natalem inuicti solis in natalem

A 3

Chri-

sibi esse ait. Sed in meo istius Progr. exemplo b. Pleskenii manu adscriptum REVSCHII nomen legitur. Quod ideo indicandum duxi, ne in egregio libello ubi dodecaden Programmatt. Helmst. in festo Michaelis de Archangelo eius Festo P. P. commemoratam habes p. 7. imperfectum quidquam iure dici possit.

g) Prodiit Iesuitae libellus hoc titulo: *S. Michaelis Archangeli Principatus, Apparitiones, Tempia, Cultus et Miracula ex sacris litteris sanctis Patribus et Hist. Ecclesiast. eruta*. Aug. Vindel. 1629. in 12mo. c. fig. et quia nostris in oris rarius est, summas capitum eius exhibet *Illustr. Haerberlinus* sub initium diss. p. 4. 5. Dici autem

uix potest quae plaustra nugarum et fabularum aduexerit STENGELIUS, de Michaelis signifero, de adparitionibus eius Francisco Seraphico factis, de pugna eius contra Luciferum etc. Nec ea, quae de festis diebus in honorem S. Michaelis institutis p. 251. habet meliora sunt. Repetit enim fabulam de Michaelis Archangelo aedificatore et dedicatore atque consecratore templi in monte Gargano.

h) *Selecta quaedam de S. Michaelis eius adparitionibus, Festis et cultu imprimis in monte Gargano et in monte Tumba illicque factis peregrinationibus*, p. 82 paginarum Progr. proposuit Helmst. 1748.

VI DE ORIGINIBVS SOLLEMNIVM

Christi commutavit: ita episcopus ecclesiae in monte Apuliae Gargano, aedis Michaelis encaenia non aliam ob caussam instituit, quam ut populum ab illa iniquitatis pompa, quae die XXIX. Septembris inualuerat, auocaret. Et hanc priuatam eius regionis in illum diem religionem, constat, Saec. IX. factam catholicam ac intelligitur, sine miraculo aut Archangeli sollemni adparitione id omne fieri potuisse.

Nomenclatura quidem, quae in antiquis Kalendariis occurrit: *Dedicatio ecclesiae S. Michaelis*, ⁱ⁾ habet ipsa quoque aliquid obscuritatis, nec enim facile est perspicere, quando et quomodo unius alicuius protuinciae propria religio facta sit omnium communis, et ad totam ecclesiam peruenerit.

Quumque ad caeterorum festorum origines definiendas liceat adhibere constitutiones, quibus festi cuiusque dies ex numero dierum profestorum et operatiorum exemptus est: nihil eae nos iuuant ad initia eius festi reperienda, quippe quod primo tantum ut minus sollemne celebratum, et Saec. IX. demum inter sollemnia nedum maiora referri coeptum est. Igitur quum *CARISSIMI CI-*

VES

i) Ita in antiquis Kalendariis habetur, itemque legitur in illo *Kalendario Romano*, quod ex MS. S. Genouesae Paris. aureis characteribus exarato ION. FRONTO in *Epistolis Dissert. ecclesiast.* exhibuit pag. 201. edit. Veron. an. 1733. in 8uo mai. Obseruauit autem in Progr. an. 1770. in Promotione doctorum Theologiae ipso consecrationis scad. aedis sollemni P. P. *de Dedicacione templi Constantiniani ab Euse-*

bio narrata p. 16. medii aevi scriptoribus dedicare idem esse ac incipere. Ab iisdem quoque dedicationis uocabulo denotatur festus dies, frequentissimo hominum confluxu quotannis celebrari solitus in honorem eius, quem aedibus recens excitatis patronum tutelarem adsciuerat eiusque exuuias ibi con siderat superstitiola antiquitas. Saeculo adhuc XIII Gregorius IX. P. R. nomenclatura *Dedicationis* usus est c. 5. X.

ves iam ad *S. Michaelis Sacrum* rite peragendum hac descriptione nostravitandandi sunt, ORIGINES SOLLEMNIUM S. MICHAELIS inuestigabimus, et ostendemus, initio omnem superstitiosum angelorum cultum ab eo abfuisse, post ea adparitionis Michaelis in monte Gargano factae, festum adpellari et magnis ecclesiae festis accesseri coepisse.

MICHAELIS nomen Hebraicum, significans, *quis sicut Deus*, in sacris libris non infrequenter occurrit: ut, NUM. XIII. 14. I. PARALIP. VI. 13. IX. 16. DANIELIS X. 13. 21. XII. 1. IVDAE 9. APOCAL. IOH. XII. 7. Et in loco DANIELIS ita hoc nomen angelo tribuitur, vt praeter ea nemo alius intelligi possit, non Princeps Persarum Iudaeis fauens, non Zorobabel aut Iosua Pontifex: IV-DAS Apostolus autem angelorum Principem et IOHANNES angelum clare designat. *)

Quare non potuit non etiam in ecclesia Christiana id nomen saepe usurpari. Michaelis autem Archangeli nomen ab eo tempore in ecclesia christiana memorari coepit, quo tempore superstitio ac ταπεινοφροσύνη eorum hominum, qui *Angelici* *) dicebantur,

5. X. de Feriis, dum praecipit, ut die *Dedicationis beati Michaelis* fori strepitus conquietetur. *Beatum* uocat Gregorius *Michaellem* non aliter ac Paulus Apost. 1. Tim. 1. 3. Deum ipsum, more Graecorum, qui non tantum morti non amplius obnoxios, sed etiam, quos deos et heroas putabant, μάκαρας adpellarunt.

*) Id praeter caeteras bene demonstravit Ven. Collega Hofmannus ali-

quott. Programmatt. ipso Mich. Saero P. P. de eo, an plures uno existant archangeli? clolcccLIV. et archangelum a S. Iuda commemoratum esse angelum creatum clolcccLVI, et clolcccLVIII.

1) Hos memorat EPIPHANIVS Haeref. 60. T. I. p. 505. it. AVGVSTINVS de Haeref. c. 39. u. Ven. C. W. FRANC. WALCHII *Historie der Ketzereien* T. 2. p. 179.

VIII DE ORIGINIBVS SOLLEMNIVM

bantur, cultum quandam et venerationem angelis deferendam esse statuebant. Quorum hominum peruersa religio, etsi ab antiquae ecclesiae doctoribus reiecta, immo etiam decretis quorundam Conciliorum damnata est: breui tamen tempore, nescio quomodo factum est, ut haec angelorum colendorum religio a pluribus adoptata, sic denique inualefceret, ut eorum honori etiam templa dedicarentur, maximeque Michaelis Archangeli, nescio quae, miracula et adparitiones, maximo numero, ab aliis ad aliorum fraudem confictae, perhiberentur. Nouissime in honorem angelorum et praecipue S. Michaelis instituti sunt festi dies.

Vetuerat sub initium Saec. IV. angelorum venerationem *Synodus Laodicensis Can. XXXV.* his uerbis: Οὐ δεῖ χριστιανὸς ἐγκαταλείπειν τὴν ἐκκλησίαν τῷ Θεῷ, καὶ ἀπίεσαι, καὶ Ἀγγέλους ὀνομάζειν, ἢ συνάζεις ποιεῖν, ἅπερ ἀπηγόρευται. Εἴ τις ἐν εὐσεβῆ ταύτῃ τῇ κερυμμένη εἰδωλολατρῆα χολάζων, ἔσω ἀνάθεμα, ὅτι ἐγκατέλιπε τὸν κύριον

m) Laodicenam Synodum cum Baronio ad initia Saec. IV. referimus, licet haud desint, qui ad annos 365. uel 368. eandem referant. Exhibet canones WILH. BEVEREGIVS *Pandelii. Canon. SS. Apost. T. I. p. 468.* In quibusdam Conciliorum Collectionibus a Pontificiis, qui concoquere non possunt cultum angelorum prohibitum in ea Synodo, et idololatriam uocatum, teste HOSPINO, latine ita habetur: *Non oportet Christianos de relictis ecclesia abire et ad angulos abominandae idololatriae congregationes facere.* Sic commutato angelos in angulos sui erroris a Laodicensi Synodo damnationem

euadere uoluerunt. Sed THEODRETUS *Cyrenensis Ep.* iam in c. 3. ad Coloss. *Opp. ex edit. Sirmond. T. II. p. 161.* occasionem mentemque Canonis clare exposuit scribens: Οἱ τῶ ἰσμο συνηγοροῦντες, καὶ τὰς Ἀγγέλους σέβαν αὐτοῖς ἐσηγῆντο, διὰ τῶτων λίγοντες διδοῦσαι τὸν νομον. Ἐμενι δὲ τῆτο το πάθος ἐν τῇ Θεουγία καὶ Πισιδίᾳ μέχρι πολλῆ, ἣ δὴ χάριν καὶ συνιδεῖται συνοδος ἐν Λαοδικίᾳ τῆς Θεουγίας ἰσμο κεκολυκι καὶ τοῖς Ἀγγέλοις προσευχέσθαι, καὶ μέχρι δι τῶ νῦν εὐκταγία τῆ ἁγία Μιχαήλ παρ' ἑκείνοις, καὶ τοῖς ὀμοῖοις ἐκείνων ἐστὶν εἰδῆν τῆτο τοῖνον συνιδεῖλαι ἐκείνῃ γλῆσθαι, ταπεινοφροσύνη δὲ τῶν κερυμμένων, καὶ λίγοντες, αἰς ἀόρατος ὁ πῶν ἁλιω Θεός, ἀνέφικτος

κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τῆ Θεᾶ, καὶ εἰδωλολατρείᾳ προσ-
ῆλθεν. Nihilominus tamen IOHANNIS CHRYSOSTOMIⁿ⁾ aetate,
non defuerunt, qui per angelos, aditum quaerebant, non per
Christum ἥσαν τινες οἱ λέγοντες, εἰ δεῖ ἡμᾶς διὰ τῆ χριτῆ προτάγεται.
ἀλλὰ διὰ τῶν ἀγγέλων.

Processu temporis eo uentum est, ut multiplices angelorum
adparitiones, uel credulitas hominum somniaret, uel improbitas
comminisceretur, lusus aut quaestus caussa. Ita honor angelis ha-
bitus, paullatim auctus, mirum in modum creuit.

Et S. Michaeli quidem satis mature templa dedicata, et eius
nomine appellata reperiuntur. Ita Saec. IV. incunte Alexandrum,
episcopum ecclesiae Alexandrinae, S. Michaeli Archangelo tem-
plum in urbe Alexandrina consecrasset, refert EUTYCHIVS, iti-
dem episcopus *Alexandrinus.* °) Et a Constantino M. ipso in urbe
Constantinopolitana fuisse Michaelis honori templum aedificatum,
et

Φικτός τε καὶ ἀκατάλητος, καὶ προσήκει
διὰ τῶν ἀγγέλων τῆ θεῖαν εὐμένειαν πραγ-
ματευοῦσα. τὸτο λέγει ἐν ταπεινοφροσύνη
ἐπιάντιοι ἐκ ἐστὶ. τῆν μὲν γὰρ ἐσκήπτοιο τῆ
δὲ τύφῃ τὸ πάθος ἀκριβῶς περιέκοντο. Τὸ
δὲ ἂν μὴ ἰσχυρῶν ἐμβαδύων, ἀντὶ τῆ, λο-
γισμοῖς αἰκίους χρωμένους. τὸτο γὰρ ἐπιήγα-
γεν, εἰκὴ φουσιώματος ὑπὸ τῆ νοῦς τῆς σαρκ-
κὸς αὐτῆ. Idem etiam uberius decla-
rat THEODORETUS eodem in *Com-
mentario ad Coloss.* p. 163. Ἐπειδὴ γὰρ
ἐκεῖνοι τὸς ἀγγέλους εἰς βίην ἐκίλευον, αὐτὸς
τὸ ἐπιάντιο παρὲν γυῶ, ὡς τε καὶ τὸς λόγους,
καὶ τὰ ἔργα κοσμήσῃ τῆ μνημῆ τῆ διαπό-
τῆ Θεᾶ. καὶ τῶ Θεῶ δι καὶ πατρὶ τῆν ἐν-
καρτίαι δι αὐτῆ φησιν, ἀκατίματι, μὴ

διὰ τῶν ἀγγέλων. Τὸτο ἐπιμῆν τῶ ἰσμία
καὶ ἢ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος, καὶ τὸ παλαιὸν
ἐκείνο πάθος διακεῖται βυδομένη ἐνομοδί-
τησι, μὴ εὐχεῖται ἀγγέλοις μηδὲ καταλιμ-
παιεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

n) *Homil.* VII. in Epist. Pauli ad Col-
loss. Opp. edit. *Montfoc.* T. VI. p. 550.

o) *Annal.* a POCOCKO editorum T. I.
p. 435. narrat Patriarcha, Alexandrum,
templum Saturni, in quo idolum aere-
um, Michaelis nomenclatura, positum
fuisse, destructo idolo in christianum
commutasse, ipsumque templum hono-
ri *Michaelis* Archangelis consecrasset.

B

X DE ORIGINIBVS SOLLEMNIVM

et quod Archangelus ibi adparere crederetur, eius nomine adpel-
latum, refert SOZOMENVS P) his uerbis: Ταύτην μὲν ἐν ἀσεί τινα
νεοπαγῆ Χριστῷ πόλιν καὶ ὁμώνομον ἑαυτῷ, γεραίρων Κωνσταντῖνος,
πολλοῖς καὶ μεγάλαις ἐκόσμησεν εὐκτηρίοις οἰκοῖς· συναλαμβάνεται δὲ καὶ
τὸ θεῖον τῆ προθυμίας τῆ βασιλείας, καὶ ταῖς ἐπιφανείαις ἐπιπέτο
ἀγίαις οἰκῆς· ἐπισημοτάτην δὲ μάλιστα ζήνοισ τὴ καὶ ἀσεί ἐξ ἐκείνης γε-
νεῶσαι συναμολόγηται, τὴν ἐν ταῖς ἐσείαις ποτὲ καλεσμένην ἐκκλησίαν·
τόπος δὲ ἔτος, ὃ νῦν Μιχαήλιον ὀνομαζόμενος, ἐν δεξιῶν καταπλέοντι
ἐκ Πόντου εἰς Κωνσταντινούπολιν· διεσῶς αὐτῆς πλωτήρι μὲν, ἀμφὶ τρεῖς-
κοντα καὶ πέντε σάδια· εβδομήκοντα δὲ καὶ πρὸς, κύκλω περιουδούντι
τὸν διὰ μέσων προθύμων· ἔλαχε δὲ τὸ χαρτεῖον τῆτο τὴν νυκτὴν κρατῆσαν
προσηγορίαν, καθότι πεπίτευται ἐνθαδὲ ἐπιφαινέσθαι Μιχαὴλ τὸν θεῖον
ἀρχαγγέλου· τῆτο δὲ κατὰ εὐρηγετήμενος τὰ μέγιστα, ἀληθεῖς ἕνα
σύμφημι.

Sed non statim ut Michaeli templa exstrui coeperunt, etiam
in eius memoriam dies festi reperiuntur esse instituti. Quae enim
EX MANVELIS COMNENI Imp. Cptani Constitutione q) de Festo
Michae-

p) *Hist. Eccl.* l. II. c. 3. pag. 137. edit. Reading. Iptm templum plenius describit IOH. CIAMPINVS *de sacris aedificiis a Const. M. exstructis* p. 171.

q) *Constitut.* 2. d. Feris apud BASILSAMONEM ad Photii *Nomocan.* tit. 7. c. I. uide et BASNAGII *Thef. monument. ecclesiast.* T. 2. p. 465.

r) In *Notis ad Martyrologium Romanum* p. 107. 316 edit. Colon. in 4.

s) libello de *S. Michaelis Apparitionibus, templis, culta miraculis* c. X.

seqq. it. cap. 36. ubi innumeras fere adparitiones Michaelis recitat. Vult Michaellem in Christi resurrectione et in adscensione in caelos, adparuisse, in deserto ministrasse, eundem in hortu Gersamans orantem, corroborasse. Ex *Eccii Homiliis*, ex *Horslami Calendar. ecclesiast.* ex *Durando, Petro de Natalibus* et aliis eiusmodi sursuris autoribus, miras adparitiones narrat. Quales etiam nonnullas memorat, et reicit HOSPIANIUS de *Festis Christian.* Opp. T. 2. p. 108.

Michaelis Archangeli apud Colossenses adferuntur, ea sunt recentioris aetatis, et diem Septembris sextum, ex parte duntaxat festum, et minori solemnitate celebratum fuisse arguunt.

Ex adparitionibus Michaelis quas aetatis mediae Scriptores, partim in Oriente, partim in Occidente, longe creberrimas factas esse uolunt, etiam sollemnes et miraculosas, collegit maxime memorabiles CAESAR BARONIUS *) multo plures earum fere ex Vinc. Bellouacensi, et Eccio putidiuscule narrat CAROLVS STENGELIVS †). In his omnibus tres quatuorue praeter caeteras eminent et celebrantur. Prima est ea, quae Romana dici potest, facta Saec. VII. ineunte: †) altera, Gallica in monte Normanniae Tumba: †) tertia Asiatica in regione Chonensi: †) quarta denique in monte Gargano sub exitum Saec. V.

Atque hanc in monte Gargano factam origines festo Michaelis dedisse commemorant. Ipsa fabula satis copiose atque ornata a CAES. BARONIO †) et aliis exponitur, et Legendam Principis angelorum

B 2

lorum

†) Referunt nimirum temporibus Bonifacii III. P. R. diuexatam peste igni-vari Romam fuisse, mox angelum in cacumine molis Hadriani confedis- se, et telum in uaginam recondentem signum finitae luis dedisse. In cuius rei memoriam castrum, montis S. Angeli nomenclatura insignitum et ecclesia, in honorem Archangeli Romae condita. Ita BARONIUS in *Notis ad Martyrolog. Rom.* VIII. Mai. HOSPINIANVS uero de *Festis Christian.* p. 109. Gregorii M. P. R. temporibus rem accidisse, scribit,

quumque is propter pestem inguinariam *Litanias* instituisset, uidisse angelum gladium cruentum in uaginam recondentem.

u) Hanc adparitionem ex *Mabilonio* et *Bouqueto* exhibet et describit *Illustr. HAEBERLINVS* c. diss. p. 72. seqq.

x) uide de hac CAES. BARONIUM *Annal. Eccles.* ad an. C. 60.

y) l. l.

lorum ex *Cod. biblioth. Vaticanae MSS.* ab FERDIN. VGH'ELLO exhibitam repetiit *Illustr. HAEERLINVS*²⁾. Ea uerbosior est, quam ut hic adscribi debeat: rei summa breuiter contracta haec est. Quum pecora hominis cuiusdam praediuitis Gargani, ex monte Apuliae pastu rediissent, uno tauro non reuerso, hominem qui eius quaerendi caussa exiisset, inuenisse illum speluncae foribus adstantem: sagittam in taurum emissam, ab eo resiliuisse in iaculatore et huic uitam ademisse. Rem Laurentio episcopo esse nuntiatam, eidemque Michaeli Archangelum adparuisse, praecipientem ut eo loco in suum honorem templum exaedificaretur. Post multa miracula ibi a Michaeli patrata, episcopo Gelasium Papam consulenti, quo die templum dedicandum esset, quum hic respondisset apparitionis die: Michaeli negasse dedicandam esse basilicam, quam angelus aedificasset: eam a se ipso iam dedicatam esse. Plures igitur in templum ingressos, plane omnia signa dedicationis peractae admirantes inuenisse. In huius ergo rei memoriam festum dedicationis S. Michaelis in diem XXIX. Septembris mensis institutum esse uolunt.

Sed istius rei nullus aequalis aetate Scriptor meminit. Qui primus rem retulit ANASTASIVS BIBLIOTH.^{a)}, uixit Saec. IX. annis ferme quadringentis posterior: atque hunc alii Scriptores auctorem sequuti sunt. ^{b)}

Vero

2) libello saepe laud. pag. 59.

a) De Vitae Pontif. in Gelasio I.

b) VI SIGEBERTVS GEMBLACENSIS in *Chronograph.* ad an. 488. VINCENTIVS in *Speculo Histor.* l. 21. c.

102. WILH. DURANDVS *Rationale diu. Offic.* l. 7. c. 12.

c) Legitur enim, ut uno tantum teste utar, in peruetusto *Eccles. Germ. Martyrologio* Aug. Vind. in 4. a MATTH. FR. BECKIO edit. et comment.

Vero propius est, antequam talis fabula excogitaretur, festum iam Michaelis in ecclesia paullatim inualuisse: idque ut supra monuimus, uocabatur in antiquis Calendariis et Martyrologiis *Festum dedicationis ecclesiae Michaelis*,^{c)} qua adpellatione neque basilicae Romanae ac Garganitanae dies encaeniorum, poterat designari. Res ita se habet. Dedicata Michaeli basilica in Gargano, quum Apuli ex uicinia quotannis sponte conuenirent die dedicationis, factum est, ut ludi atque spectacula uel alia genera laetitiae celebritatis augendae causa adhiberentur. A quibus ut abduceret homines, praecipit statas eo die *συναγωγος* Episcopus, precibus et hymnis peragendas. Itaque sine fabula festum is diem constituit Michaelis, eodem plane modo, quo antiquitus alii episcopi ecclesiae christianae ut sacra profana diei alicuius, aut aliam iniquitatis pompam delerent, festum gentile in christianum commutarunt^{d)}. Ita natum Michaelis festum Apulum priuatum et gentilitium fuit, deinde post ecclesiae aliae atque aliae in Occidente receperunt: donec iubente Conc. Moguntino receptum ab omnibus, et Ludouici Pii Imp. temporibus generale factum est.

Non enim occurrit festum hoc Michaelis neque in *Constitutionibus Imperat. THEODOSII VALENTINIANI ET ARCADII de festis diebus maiestati altissimae dedicatis*^{e)} neque in Legibus Visigothorum

B 3 rum

ment. illustrato; *Dedicatio Sci Michaelis archan.* robro notatum ad 29. sept. f. III. Kal. Oct.

d) Constat nimirum, quam grauius uet. ecclesiae doctores contra spectaculorum libidinem ore et scriptis inue-

ni fuerint, ut TERTULLIANVS de *Spectac.* SALVIANVS de *gubernat. Dei* l. 6. CHRYSOSTOMVS passim in *Homilia de Davide et Saulo*, aliique. Ad obrogandam uesaniam Christianorum episcopi supplicationum dies indixerunt,

rum^f) bene longam alias dierum feriatorum recensionem exhibentibus, neque in *Capitularibus* Caroli M. Imp. ubi *festiuitates in anno enumerantur, quae per omnia venerari debeant.*^g) Denique non deprehenditur id festum in vetustissimis *Calendaris* et *Martyrologiis*^h) et ex his in quibusdam tantum Saec. IX. antiquioribus (sub nomine *Dedicationis Michaelis.*ⁱ)

Ab hoc uero tempore *Calendaria* et *Martyrologia* priscae simplicitati: *Dedicatio S. Michaelis* adiecta seruant uerba: in monte *Gargano*. Adulto Saeculo: *Festiuitatem S. Michaelis Archang.* adpellarunt. Quae variatio, et quia ante Caroli M. aetatem uox *dedicatio* in paucis *Calendaris* et *Martyrologiis* deprehenditur, factis argumento est, festum a Concilio Moguntino an. DCCCXIII. regnante Carolo M. qui in societatem imperii iam adsciuerat Ludouicum Pium filium, habito, auctoritatem suam accepisse. Ibi enim Patres *Dedicationem S. Michaelis* inter festos dies in anno celebrandos can. XXAVI. retulerunt, ut esset anniuersarium sacrum iustitio et ab opere manum cessatione celebrandum,^k) quod deinceps per *Ludou. Pium*^l) et decretum Conc. Lugdun. nouum robur accepit.^m)

Vidimus igitur FESTVM S. MICHAELIS ab eo tempore, quo institutum est, non quidem uitio caruisse, neque eo minus tamen faciem referre posse eius sacri, quo aeternus Dei filius: *Quis sicut Deus, ἐμοὶ ἰσῆος καὶ συναΐδιος* colatur. Posteaquam angelorum cultus a Concilio Laodiceno frustra profligatus, inualuit in ecclesia, eorum honori passim templa consecrata, et dies festi sunt instituti. Accessit fabula de adparitione Michaelis in Apuliae monte Gargano

serunt, modo etiam gentilem ritum aut gentile festum, ad tollendum illud, in Christianum mutarunt. Pollebat etiam antiquitus quibus episcopus potestate ut constituere poruerit, qui dies sacri et festi habendi sint, et GREGORIUS IX. P. R. ratas declarat omnes sollemnitates, quas singuli episcopi in suis dioecesebus cum clero et populo duxerint sollempniter uenerandas. Eiusmodi dies per episcopos constituti sollempne, a

Principibus deinceps iuridicis exempti, feriatu esse coeperunt.

e) L. 2. et 7. C. de Feriis.

f) In PET. GEORGISCH *Corp. Iur. Germ. antiq.* p. 1864. et 2171.

g) L. 1 c. 158 apud STEPH. BALVZIVM *Capitular. reg. Franc. T. I.* p. 732.

h) Non in ecel. Carthag. *Calendario* a Mabillonio vulgo nec in *Polemaj Syluis*

gano facta, et quae priuata exiguae prouinciae fuit religio, mox in alias terras dimanans, occidentem pariter atque orientem occupauit, et ad extremum in occidente quorundam conciliorum decretis est confirmata, quibus omnes ecclesiae iussae sunt, DIEM S. MICHAELIS ARCHANGELI FESTVM celebrare.

Facta per D. Lutherum sacrorum emendatione, seruata est constanter *festi Michaelis* celebritas, dedicata illa increato archangelo Christo: maxime ut esset dies, quo fidelium coetui pro concione doctrina de Angelis proponeretur, et Dei beneficia praedicarentur, quae ministerio angelorum hominibus exhiberet.

Nec in sanctione Imp. Rom. German. neglectus feriationis diei Michaelis ritus est, quippe ita iubente Carolo V. in *Declaratione* quam fecit *Augustae Vindelic.* an. MDXXXVIII. Tit. de Ceremoniis: *Man soll auch die Feste so von der Kirche angenommen behalten etc. und wo nicht alle, doch die fürnehmsten, nämlich s. MICHAEL.*

Neque tamen idem omnium ecclesiarum euangelicarum in Germania de Festo Michaelis consilium fuit. Nam ut aliae illud in meliores usus translatum retinuerunt: sic aliae, aut penitus repudiarunt, aut in diem Dominicam proxime insequentem contulerunt. In ecclesiis Noricis memorat HIER. WILH. SCHMIDTUS, ecclesiastes Norimbergensis, qui *curiosam expositionem hist. theol. de diebus festis eccl. euangelicarum*, uulgauit, Michaelis nullum sacrum celebrari.^{m)}

Alibi, ut in terris Brunswicensibus, quod numerus dierum festorum ab ecclesia Romana traditus, quamuis iam reformationis

tem.

Silui a. 448 scripto. Ex Martyrologiis autem nihil certi quia antiquioribus *Hieronymi, Bedae, Adonis*, ex quibus reliqui hauserunt, a recentioribus multa adfuta sunt. Operosus tamen haec persequutus est *Illustr. Haebertinus* c. l. a pag. 23—47. multaque erudite attulit.

i) In Calendar. Rom. sub initium Saec. 9. scriptum apud FRONTONEM IN

Epist. Eccl. p. 201. edit. Veron. 1733. habet haec: *Die 29. Mens. Sept. Dedicatio ecclesiae Archangeli.*

k) Tom. 9. onc. Colset p. 337.

l) Capitular. l. 2. c. 35. apud St. Baluz. Capit. reg. Franc. T. 1. p. 748.

ll) Can. I. de Consecrat. Dist. 3.

m) Prodiit H. G. S. S. P. I. N. *Theol. historische Beschreibung der Sonn- Fest- und Feyertage, des euangelischen Kirchen-*

tempore multum amputatus, nondum tamen satis restrictus ac deminutus uideretur, Michaelis festum, et alia nonnulla, maxime Mariana, collata sunt in dies Dominicis post quodque festum sequentes: ne scilicet nati ad laborem homines, tempus orio et luxuria perderent, sed id utiliter in opere faciendo consumerent.

Atque etiam in ipsa Romana ecclesia, quae tamdiu multitudine festorum laborauit, nuper tandem intellectum est, rei publicae magis in dies nocitum iri, nisi dierum festorum numerus deminueretur. Quare in terris Austriacis, aliisque, ante aliquot annos, ipsius Pontificis Rom. auctoritate, haud pauci dies festi abrogati sunt.

In Electoratus Saxonici ecclesiis adhuc seruatur constanter sollemnitas S. Michaelis in die antiquitus accepto, isque apud nos tanto memorabilior habetur, quod ab eo et initium alterius periodi semestris constituimus, et alia multa, quae spectant ad annum gratiae, decimas, et redditus sacerdotum computamus. ⁿ⁾

In hac autem nostrate Academia S. Michaelis dies eadem sollemnitate agi solitus est, quae in maximis quibusque Festis ecclesiasticis obtinet.

Agite igitur, CARISSIMI CIVES, et celebrate nobiscum pie ac religiose hunc diem ueri MICHAELIS, hoc est CHRISTI qui est maxime *sicut Deus*. Reputate diligenter apud animos uestros, caelestium spirituum exempla, uoluntati diuinae obtemperantium et ministeria facientium. Incitami studio pietatis, caritatis, et omnium uirtutum, liberalitatemque in uerbi diuini interpretes iam oblationibus ad altare faciendis ostendite. P. P. in Academia Vitebergensi Vigiliis S. Michaelis An. MDCCLXXIII.

cheniahres Norimb. 1730. in 8vo, ubi haec p. 309. narrata habes.

diese Feste gehalten werden, der Tag MICHAELIS daran von den heiligen Engeln zu predigen. Ceterum quae huc pertinent habentur plura apud CHAR. WILDVOGELIUM diss. de eo quod iustum est circa Angelos pag. 33.

ⁿ⁾ In Ordinat. Ecclesiast. Elect. Saxon. Tit. von den besondern Festen, praecipiantur haec: *Hierüber sollen*

ULB Halle

3

007 432 852

VD 18

QK II, 2692

B.M. 1.798

IDER. WERNSDORFI
 P. O. ALVMN. ELECT. EPHORI
 MENTATIO
 DE
 VS SOLLEMNIUM
 CHAELIS
 NI MICHAELIS SACRO
 N. MDCCLXXXIII.
 P. P

TEBERGAE
 ROLI CHRISTIANI DÜRRII
 ACAD. A TYPIS

